

Statencommissiestuk

Herstel Benedenloop Drentsche Aa

Advies: ter behandeling in de Statencommissie Milieu, Water en Groen
op 10 september 2001

C-stuk

Behandeld door de heer R. van Veen, telefoonnummer (0592) 365893
Portefeuillehouders: de heer S.B. Swierstra en mevrouw A. Edelenbosch

Inleiding

In 1995 hebben de provincies Groningen en Drenthe gezamenlijk besloten onderzoek te doen naar de koppelingmogelijkheden van de Drentsche Aa met de Oude Aa. Het onderzoek, uitgevoerd door de Grontmij, is in 1998 afgerond. In de jaren daarna zijn de plannen verder uitgewerkt door een ambtelijke werkgroep bestaande uit de beide provincies, de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest, de terreinbeheerders Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten en de Dienst Landelijk Gebied (DLG) Groningen. Het uiteindelijke planconcept omvat een investering van f 9,5 miljoen/€ 4.310.912,05¹ die voor een belangrijk deel met rijks gelden en Europese gelden wordt gefinancierd.

In de bijgevoegde notitie Project Herstel Benedenloop Drentse Aa wordt het planconcept verder toegelicht.

Aan de provincie Drenthe wordt een bijdrage gevraagd.

Advies

In te stemmen met de hierna voorgestelde besteding:

1. een bedrag van f 250.000,--/€ 113.445,05 beschikbaar stellen voor het project Herstel Benedenloop Drentsche Aa;
2. een bedrag van f 75.000,--/€ 34.033,52 reserveren voor eventuele tegenvallers in het project Herstel Benedenloop Drentsche Aa;
3. de bedragen ten laste brengen van het Grondwaterfonds (81310022).

Meetbaar/Beoogd beleidseffect

- Signaal waarmee de provincie het belang aangeeft van het project met als resultaat herstel verbindingzone, afname verdroging en realiseren natuurdoeltypen.
- Belang dat de provincie hecht aan projecten die passen binnen de rijksvisie gericht op herstel watersystemen, waarbij de grens tussen provincies geen belemmering voor de uitvoering vormt.
- Project Drentsche Aa bij Europese subsidiënten in beeld brengen, waardoor naar de toekomst toe ook verdere ontwikkelingen mogelijk voor subsidie in aanmerking komen.

Argumenten

1.1. *Het project past binnen het provinciale beleid*

Met de realisatie van het project worden provinciale doelen op het gebied van natuur en verdroging gerealiseerd. Het gaat daarbij om de volgende concrete resultaten.

- De randvoorwaarden voor het realiseren van de natuurdoelstelling in Polder Lappenvoort worden bereikt. Het beïnvloede gebied bedraagt ongeveer 385 ha.
- Het stroomgebied van de Drentsche Aa wordt over een oppervlak van 200 ha verbeterd doordat ongewenste inundaties kunnen worden voorkomen. Hierdoor neemt het oppervlak kwelafhankelijke vegetaties, zoals dotterbloemhooilanden en kleine zeggengemeenschappen toe.
- De beek de Oude Aa wordt over een lengte van 3 km in de oude staat hersteld met positieve effecten voor kenmerkende fauna.

¹ Het in dit schrijven opgenomen bedrag in euro's is bedoeld als gewenningsinformatie. Hieraan kunnen geen rechten ontleend worden.

1.2. Het huidige grondgebruik wordt niet nadelig beïnvloed

Het gebied is aangewezen als reservaatgebied, maar nog niet alle gronden zijn verworven. De werkzaamheden voor het project kunnen echter worden uitgevoerd zonder dat de aanliggende gronden worden beïnvloed. Het waterbeheer blijft voorlopig ongewijzigd. Dit zal pas aangepast worden (verhoging peilen) als gronden zijn verworven of aanpassing van waterbeheer mogelijk is zonder negatieve effecten te veroorzaken.

1.3. Het project geeft invulling aan nieuw beleid uit de Vierde Nota Waterhuishouding (NW4)

Het project draagt bij aan de vergroting van de veerkracht voor het Drentsche Aa-systeem en kan worden beschouwd als een stap op weg naar herstel van het gehele afwateringssysteem op de lange termijn. Met dit project kan water uit de Drentsche Aa tijdelijk worden geborgen aan de westzijde van het kanaal. In de toekomst behoort doorkoppeling naar het Reitdiep-systeem en uiteindelijk de Lauwerszee tot de mogelijkheden.

1.4. Naast de provincie Drenthe neemt de provincie Groningen eenzelfde bedrag voor haar rekening

Het financieringsvoorstel is zo opgezet dat het Rijk 50% van de kosten voor haar rekening neemt, Europa 10%, het Regiofonds 10% en de overige regiopartners 30%. Aangezien het een interprovinciaal project betreft, neemt naast de provincie Drenthe de provincie Groningen een vergelijkbaar bedrag voor haar rekening. Van deze overige regiopartners neemt het waterschap het grootste aandeel voor haar rekening (45%).

1.5. Het financieringsvoorstel is akkoord bevonden in het dagelijks bestuur van de Regiovisie Assen-Groningen

Ambtelijk zijn er al gesprekken gevoerd met verschillende partijen en subsidiënten en de indruk is dat de verschillende partijen overeenkomstig het financieringsvoorstel bij zullen dragen aan het project. Het dagelijks bestuur van de Regiovisie Assen-Groningen heeft op 22 maart al aangegeven in te kunnen stemmen met de plannen en is in principe akkoord met een bijdrage van f 1,0 miljoen/€ 0,45 miljoen.

1.6. Met deze reservering kunnen eventuele tegenvallers worden opgevangen

Bij een dergelijk omvangrijk project kunnen er onvoorzien tegenvallers ontstaan. In eerste instantie worden die binnen het ramingsbedrag opgelost. Daarnaast is er enige reserve ingebouwd. Voor onvermijdelijke tegenvallers moet er echter wel geld beschikbaar zijn om te voorkomen dat het project niet uitgevoerd kan worden. Een aantal subsidies is op dat moment niet meer in beeld (onder andere Europees geld) waardoor regiopartners deze tegenvallers naar rato samen moeten dragen.

1.7. De medefinanciering van het project past binnen de doelstellingen van het Grondwaterfonds

Vanuit het Grondwaterfonds kunnen herstelmaatregelen worden gefinancierd gericht op grondwaterwinnings. Het project Herstel Benedenloop Drentsche Aa heeft een positief effect op de nadelen die de grondwaterwinning De Punt veroorzaakt. Dit wordt onderstreept door de resultaten uit de Gorecht-studie. Door de grondwaterwinning De Punt is de grondwaterstand gezakt en de kwel afgenomen. Hierdoor hebben inundaties in dit gebied in het groeiseizoen een negatieve invloed op de grondwaterkwaliteit en daarmee op de gewenste vegetaties. Bij het realiseren van dit project zullen deze ongewenste inundaties niet meer voorkomen.

1.8. Er zijn nog voldoende middelen beschikbaar binnen het Grondwaterfonds

Jaarlijks is er in het Grondwaterfonds een bedrag van f 550.000,--/€ 249.579,12 gereserveerd voor herstelmaatregelen gerelateerd aan grondwaterwinnings. In 2001 is hier nog geen beroep op gedaan.

Uitvoering

Tijdsplanning

Voorbereiding tot eind 2001.

Uitvoering eind 2001-eind 2003.

Financiën

Totale kosten	f 9,5 miljoen/€ 4.310.912,05
Externe kosten	f 9,25 miljoen/€ 4.197.467,00
Kosten voor de provincie	f 0,25 miljoen/€ 133.445,05(+ f 75.000,--/€ 34.023,52 reserve)
Uit het budget: Grondwaterfonds (81310022)	

Monitoring en evaluatie

De effecten op verdroging en natuur worden met bestaande meetnetten geëvalueerd.

Extern betrokkenen

- Het waterschap Hunze en Aa's als trekker van het project.
- De provincie Groningen, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, DLG Groningen als leden van de werkgroep voor begeleiden van het ontwerp en de uitvoering.
- Gemeenten en meerschapschap als belanghebbenden die worden geïnformeerd en om advies worden gevraagd.
- De grondeigenaren in het gebied worden geïnformeerd.

Communicatie

Er wordt door het waterschap Hunze en Aa's een communicatieplan opgesteld.

Bijlagen

1. Notitie: project Herstel Benedenloop Drentsche Aa.

Ter inzage in de leeskamer

1. Eindvoorstel werkgroep HBDA: Herstel Benedenloop Drentsche Aa.

Assen, 13 augustus 2001

Kenmerk: 32/6.4/2001007366

Gedeputeerde staten van Drenthe,

G. de Vries-Leggedoor, wnd. voorzitter

H. Rappa-Velt, griffier

as/ms/coll.

Project Herstel Benedenloop Drentse Aa

Inleiding

De Hondsrug loopt vanuit de provincie Drenthe tot in het centrum van de stad Groningen. Het beekdal van de Drentsche Aa begrenst de westelijke flank van de Hondsrug. Tot midden in de 19e eeuw stroomde “de Drentsche Aa” door de stad Groningen en mondde uit in het Reitdiep. De Hunze, een beek langs de oostkant van de Hondsrug, kwam vroeger ook noordelijk van de stad uit in het Reitdiep. Meer naar het westen waren het Eelderdiep en het Peizerdiep de hoofdadere die het overtollige water afvoerden via het Reitdiep naar de Lauwerszee. Door dit systeem waren de Drentsche beken verbonden met de zee en was een volledig en rijk ecosysteem aanwezig. Als gevolg van waterhuishoudkundige ingrepen, die vanaf de tweede helft van de 19e eeuw hebben plaatsgevonden is dit systeem ernstig verstoord. Het project Herstel Benedenloop Drentsche Aa (HBDA) is opgesteld vanuit de visie dat het wenselijk zou zijn het oorspronkelijke afwateringssysteem met haar ecologische waardevolle functies op een verantwoorde wijze te restaureren. Het herstel van het tracé van de beek “de Drentsche Aa” tussen de huidige uitmonding in het Noord-Willemskanaal en het Paterswoldsemeer kan worden beschouwd als een stap op weg naar herstel van het gehele afwateringssysteem op lange termijn, maar heeft ook voldoende waarde in zichzelf om als zelfstandige maatregel uitgevoerd te kunnen worden. Bij de bepaling van de afmetingen en vormgeving van de aan te leggen kunstwerken wordt daarom al rekening gehouden met mogelijke vervolgstappen.

Beekherstelmaatregelen dragen in het algemeen bij aan de vergroting van de veerkracht van watersystemen (NW4). Het project HBDA voorziet in de realisatie van de benodigde hydrologische randvoorwaarden in de benedenloop van de huidige Drentsche Aa en in het ecologisch-landschappelijk herstel van de Oude Aa en haar directe omgeving. De bufferende functie van dit gebied betekent echter ook een vergroting van de veerkracht voor het totale systeem in Groningen en Drenthe. Uitgaande van de realisatie van bovenstaande visie zal in de loop der tijd door vervolgmaatregelen de vroegere afvoerfunctie weer ten dele teruggekregen worden.

Het plangebied

Het plan beïnvloedt alle gronden die momenteel onder invloed staan of - middels de uitvoering van het plan - komen te staan van de Drentsche Aa, beginnend bij de N34 (Groningen – Emmen) tot aan het Paterswoldsemeer. Het plangebied is verdeeld in een oostelijk deel beginnend bij het punt waar de Drentsche Aa onder de N34 doorstroomt, tot aan het Noord-Willemskanaal waar de Drentsche Aa momenteel in uitmondt en een westelijk deel vanaf dit kanaal tot aan het Paterswoldsemeer. De maatregelen beperken zich tot het westelijk deelgebied.

Het planconcept (zie ook kaart)

Het plan voorziet in een doorkoppeling van de Drentsche Aa middels een onderleider onder het Noord-Willemskanaal. Ongewenste inundaties in het oostelijk gebied kunnen dan worden voorkomen door ze op te vangen in het westelijk deel. Hierdoor wordt het oorspronkelijk midden- en benedenloop karakter van de Drentsche Aa in dit gebied weer hersteld, inclusief de bijbehorende flora en fauna. In het oostelijk gebied wordt de thans optredende verzuivering tegengegaan en ontstaat weer een voedselrijke natuur, terwijl in het westelijk deel de verdroging wordt opgeheven en een natte voedselrijke natuur ontstaat. In beide gevallen wordt gestreefd naar moerasachtige vegetaties, overgaand naar natte graslanden op de hogere delen.

Samenhang met andere plannen

- Voor zover de gronden gelegen zijn in de provincie Groningen zijn zij gelegen in de Herinrichting Haren. In het herinrichtingsplan wordt voorzien in reservaatvorming voor het gebied. In dit plan is voorzien in de mogelijkheid van een planuitwerking voor dit gebied. Het in Drenthe gelegen deel vormt geen onderdeel van een herinrichting maar ligt wel binnen de ecologische hoofdstructuur. De natuurdoeltypen die in het plan zijn opgenomen zijn overeenkomstig de door de beide provincies toegekende natuurdoeltypen.

- Het plan kan worden gezien als een aanzet voor een veel omvattender herstelplan waarin het gehele bekensysteem van de Drentsche Aa, het Eelderdiep en het Peizerdiep het water afvoeren via het Reitdiep naar de Lauwerszee. Door dit systeem worden de Drentsche beken weer verbonden met de zee en wordt een volledig en rijk ecosysteem weer zoveel als mogelijk hersteld.

Dit totale systeem levert een bijdrage aan de vergroting van de veerkracht van het watersysteem van de

Electraboezem en kan een invulling vormen van de ideeën zoals die zijn verwoord in “NW4” en het rapport “Water in de 21ste eeuw”. Ook zou dit systeem een belangrijke bijdrage kunnen gaan vormen aan de hoogwaterproblematiek in deze boezem.

- Het plan kent een nauwe samenhang met de momenteel lopende Gorecht-West studie in het kader van het drinkwaterconvenant. De hier voorgestelde maatregelen kunnen grotendeels worden gezien als voorwaardenscheppend voor de uitvoering van de in de Gorecht-West studie voorziene natuurdoelstellingen.

Het plan op hoofdlijnen

In het gebied ten oosten van het Noord-Willemskanaal is door de onttrekking van drinkwater de van oorsprong aanwezige kwel grotendeels verdwenen. Door de aanleg van het Noord-Willemskanaal is de Drentsche Aa bovendien van haar oorspronkelijke benedenloop afgesneden. Daardoor treden in dit gebied ook buiten het winterseizoen inundaties op. Door deze combinatie van maatregelen treedt oppervlaktewater in de wortelzone van de planten waardoor de zeldzame kalkminnende vegetaties worden verdrongen door algemene vegetatie, kenmerkend voor voedselrijke omstandigheden. Het in dit gebied aanwezige reservaat verruigd.

Het gebied ten westen van het Noord-Willemskanaal is volledig afgesneden van haar oorspronkelijke verbinding met de Drentsche Aa.

Zonder herstel van de verbinding met de beek zal hier een vrij statisch moerasachtige natuur ontstaan, met weinig natuurlijke dynamiek.

Het plan voorziet in een herstel van het beekstelsel voor zover dit mogelijk is. Via een nieuwe onderleider onder het Noord-Willemskanaal kan een basisafvoer van de beek onder dit kanaal worden doorgevoerd. In het plan wordt als uitgangspunt genomen dat maximaal 3 m³/scc onder het Noord-Willemskanaal kan worden doorgevoerd, waardoor in circa 85 % van de tijd de beek vrij kan doorstromen. Pickafvoeren blijven op het Noord-Willemskanaal afstromen. Door deze maatregel kunnen inundaties in het oostelijk reservaat worden voorkomen en ontstaat in het westelijk deel een inundatie dynamiek. Deze situatie sluit beter aan bij het oorspronkelijke systeem waarbij het oostelijk deel het karakter had van de overgang van de middenloop naar de benedenloop en het westelijk deel het (begin van) de benedenloop vormde. In het oostelijke deel kan hierdoor een natuurdoeltype van natte voedselarme moerasvegetaties ontstaan, overgaand naar natte graslandtypes op de flanken. Het beheer in dit gebied zal minimaal zijn.

In het westelijk deel zal een meer voedselrijk moeras ontstaan, bestaand uit verlandingstypen en veenvormende typen, terwijl op de hogere delen natte hooilanden worden nagestreefd. Het beheer zal iets intensiever zijn met extensieve begrazing en maaibeheer.

De op de provinciegrens lopende Oude Aa zal weer haar oorspronkelijke beekarakter terugkrijgen.

In dit gebied zullen inundaties optreden als bij hoge waterstanden op de boezem toch water moet worden afgevoerd om overstroming in het oostelijk deel te voorkomen.

Landschappelijk zal het gebied haar huidige open karakter behouden. Mogelijkerwijs zal enig struweel in het landschap kunnen ontstaan. De omvang hiervan kan echter worden beheerst door langdurig hoge waterstanden in de winter en het vroege voorjaar. Het cultuurhistorisch kavelpatroon zal op langere termijn gedeeltelijk vervagen.

Alvorens de Oude Aa zal worden vergraven zal archeologisch onderzoek plaatsvinden naar oude bewoningssporen.

In het plan zijn enkele recreatieve voorzieningen opgenomen om de bereikbaarheid van het gebied voor fietsers en wandelaars te verbeteren. Projecten zullen in overleg met gemeenten, terreinbeheerders en meerschappij nader worden ingevuld.

Een verdeelwerk bij de monding van de beek op het Noord-Willemskanaal welke gebruik maakt van de reeds bestaande stuw in de Drentsche Aa, maakt het mogelijk overtollig water op het boezemsysteem van de Eemskanaalboezem te blijven lozen, zodat zinloos “rondpompen” kan worden voorkomen.

De windmolen “De witte Molen” zal worden hersteld en in het waterbeheersingssysteem worden opgenomen. De huidige drie gemalen die in het gebied functioneren zullen worden vervangen door één gemaal met dezelfde totale capaciteit. Na inundatie zal het daarom enige dagen duren voordat het gebied weer droog zal zijn.

Het westelijk deel van het gebied kan ook een functie vervullen als opvanggebied bij calamiteiten. Met weinig ingrepen kan het gebied geschikt worden gemaakt voor de opvang van ca. 2 miljoen m³ water. Dit is de hoeveelheid van een spuigang bij Delfzijl.

Procedure en financiën

Het waterschap Hunze en Aa's is trekker van het totale project. In samenspraak met een projectgroep, waarin de verschillende organisaties die betrokken zijn bij het project zitting hebben, wordt een projectplan opgesteld. Het gaat daarbij om de volgende organisaties: waterschap Hunze en Aa's, provincies Groningen en Drenthe, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten en DLG Groningen. In het plan van aanpak is een financieringsvoorstel opgenomen. De kosten worden begroot op 9.5 miljoen gulden, waarvan 8.5 miljoen is bestemd voor waterhuishoudkundige maatregelen.

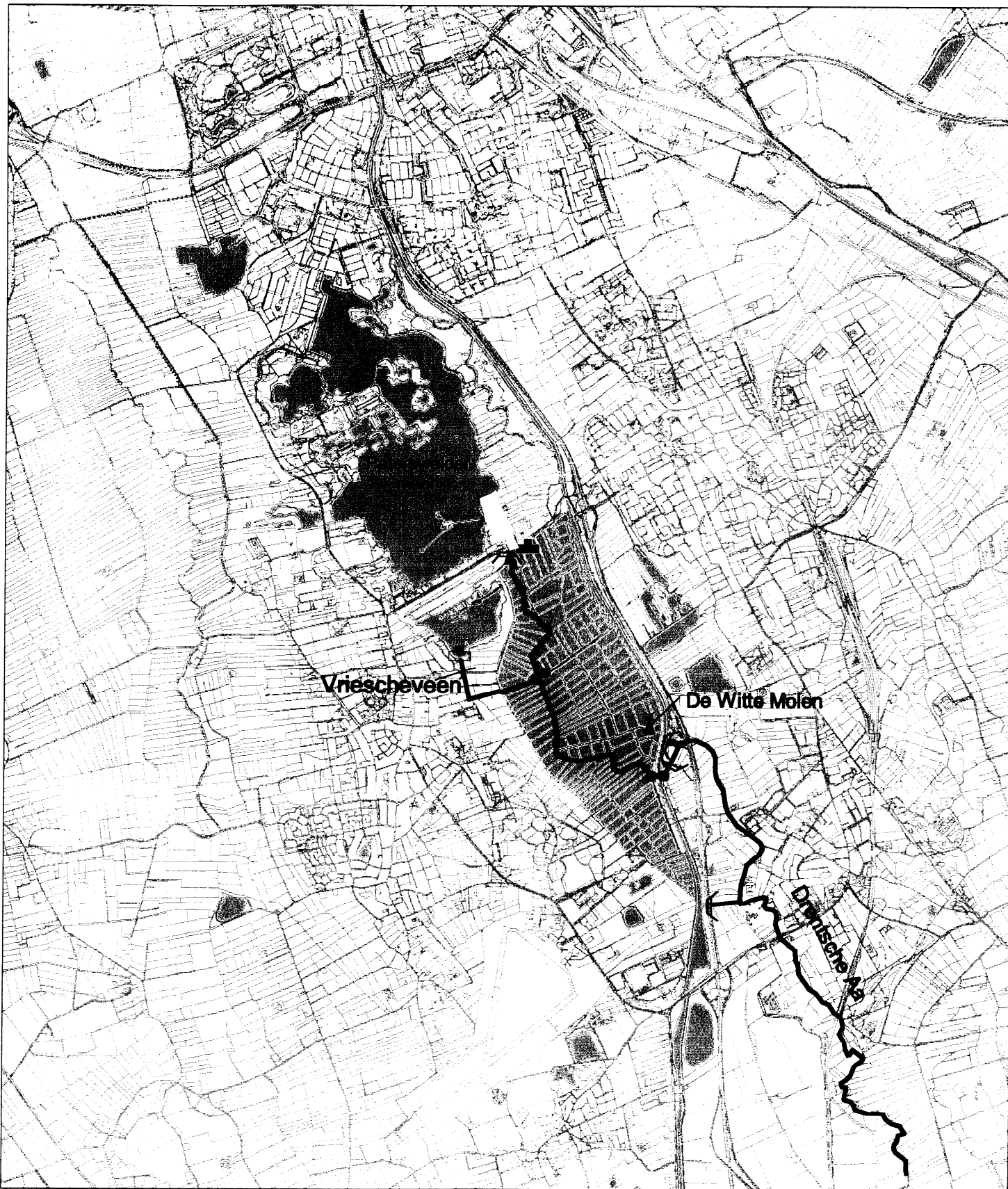
In grote lijnen ziet het financieringsvoorstel er als volgt uit:

Rijk (ICES Natte Natuur, BGM/SGB)	4.75 mln	50%
Regiofonds	1.00 mln	10%
Europa (Plop)	1.00 mln	10%
Regio overig	2.75 mln	30%
te verdelen in		
- 45% waterschap	1.25 mln – 1.75 mln (*)	
- 25% Nb organisaties	0.70 mln – 0.90 mln (*)	
- 20% provincies	0.55 mln – 0.65 mln (*)	
- 10 % meerschapgemeente	0.25 mln (*)	

(*) de hier genoemde bedragen zijn maxima, waarbinnen ook tegenvallers kunnen worden opgevangen.

In het plan van aanpak is aangegeven dat overschrijding in eerste instantie binnen het ramingsbedrag mochten worden opgelost. Onvermijdelijke resterende tegenvallers worden naar rato verdeeld tussen waterschap, Nb organisaties, provincies en meerschapgemeenten. Onderscheidingen komen ten goeden van subsidiënten en financiers.

Het project kan naar verwachting eind 2001 in uitvoering worden genomen en is eind 2003 afgerond.

LEGENDA

> <	Duiker		Windgemaal
	Gemaal		Stuw
	Gemaal (nieuw)		
● ●	Grondduiker		
	Water		
	Gebieden met Natuurlijk verloop		
	Drentsch Aa Nieuwe Situatie		

Dienst Landelijk Gebied Groningen

Naam: HBDA Nieuwe Situatie
 Onderwerp: Drentsche Aa Doorkoppeling
 Basis:
 Archief: T:\Vlath\HerenKaart\Arcview\DrentschAa\NieuweSit

Dienst Landelijk gebied
voeren ontwikkeling uit voor

Schaal: 1:50.000

Datum: 13-11-2000